

Jaarverslag 2016

Het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap is de overkoepelende organisatie van Joodse Gemeenten in Nederland. De Joodse Gemeenten zijn ingedeeld in vier ressorten: Amsterdam, Den Haag (omvattend de gemeenten Den Haag en Leiden), Rotterdam, Interprovinciaal Opperrabbinaat (omvat de rest van Nederland buiten de drie eerder genoemde ressorten).

Het NIK wordt bestuurd door de Centrale Commissie, bestaande uit 23 afgevaardigden, waarvan er tien uit Amsterdam, twee uit Den Haag/Leiden en twee uit Rotterdam komen, de overige negen leden komen uit de rest van Nederland. De Centrale Commissie komt in de regel twee keer per jaar bijeen, en benoemt eens per vier jaar uit haar midden de leden van de Permanente Commissie; die houdt zich bezig met het dagelijks bestuur van het kerkgenootschap.

Het NIK is onder meer actief op de terreinen van religie, Joodse cultuur, educatie, geestelijke verzorging, zorg voor begraafplaatsen, jeugd- en jongerenwerk, publicatie van Joodse boeken, het beheren van websites, en aangelegenheden op het gebied van representatie en belangenbehartiging.

NEDERLANDS-ISRAËLITISCH KERKGENOOTSCHAP

Postbus 7967, 1008 AD Amsterdam

E-mail: info@nik.nl | tel. 020 – 301 84 84

Internet: www.NIK.nl www.JELED.net www.KosherHolland.nl

Facebook: NIK Joodse Gemeenten | Twitter: [@joodsnl](https://twitter.com/joodsnl) [@kosjer](https://twitter.com/kosjer)

Bank: IBAN: nl50 abna 0466 1793 32 | KvK: 34371061

NIK, *al meer dan 200 jaar, mijn Jodendom.*

Jaarverslag 2016

INHOUD

Centrale Commissie vergadering	5
Samenstelling Centrale Commissie	6
Permanente Commissie, samenstelling, portefeuilles	7
Medewerkers	8
Commissies	8
Vertegenwoordigingen	9
Outreach	11
Herstructurering	14
Joodse Gemeenten	15
Rabbinaten	17
NIK-rabbijn	19
Onderwijs	23
Brit Mila	25
Interreligie	28
Begraafplaatsen	30
Publicaties	38

CENTRALE COMMISSIE

Vergadering 19 juni

In de voorjaarsvergadering werden de jaarrekeningen en jaarverslagen goedgekeurd, de leden van de Commissie van Arbitrage werden benoemd, en Jaarrekening en Jaarverslag van het Seminarium goedgekeurd.

De Centrale Commissie nam een voorstel aan concreet werk te maken van aanpassing van de besturing van het kerkgenootschap (governance).

De tweede vergadering van het jaar wordt de laatste jaren in de regel in december gehouden. Door agenda-problemen is deze uiteindelijk begin januari 2017 gehouden; dus buiten het verslagjaar, waardoor er in 2016 maar één Centrale Commissie-vergadering is geweest.

SAMENSTELLING CENTRALE COMMISSIE

Amsterdam

David Brilleslijper
Marco Lobatto, ondervoorzitter
Jeff Raber
David Pappie
Spencer van Ravenswade
Jonathan Soesman
Klaus Vink

David Goudsmit
Naomi Elzas
Vacature
Ruben Troostwijk (plv.)
Jaap Schilo (plv.)
Jair Eisenmann (plv.)
Bernhard Moffie (plv.)
Eron Wolf (plv.)

IPOR

Leo Vosdingh
Max Loewenstein
Gidi Markuszower
Avi Ovadia
Eldan Santcroos
Paul Joseph, voorzitter

Ellen van Praagh-van Aspert
Rob Vleesblok
Eddo Verdoner
Ruben Boas (plv.)
Hans Joosten (plv.)
Brigitte Wielheesen (plv.)
Rob Lezer (plv.)

's-Gravenhage

Peter Luzac
Ryan Palecek
Roy Cohen (plv.)

Rotterdam

Ella Aragon
Donald Pagrach
Leo Vromen (plv.)

PERMANENTE COMMISSIE

Samenstelling

Aan het einde van het verslagjaar bestond de Permanente Commissie uit:

Jonathan Soesman, voorzitter

David Goudsmit, ondervoorzitter

Gidi Markuszower, penningmeester

Avi Ovadia, lid

David Pappie, lid

Eldan Santcroos, lid

Ruben Vis is secretaris van de Permanente Commissie

Portefeuilles

Woordvoering	Jonathan Soesman
Organisatie en Personeel	David Goudsmit
Financiën en beleggingen	Gidi Markuszower
Herstructurering	David Pappie
Outreach	Avi Ovadia, Eldan Santcroos
Onderwijs	Avi Ovadia, Gidi Markuszower
Veiligheid	Gidi Markuszower
Jad Achat	Avi Ovadia, Gidi Markuszower
OKE	Eldan Santcroos, Gidi Markuszower
Rabbinaten	Eldan Santcroos, Gidi Markuszower
Sjechieta	Jonathan Soesman
Interreligieuze contacten	Avi Ovadia
Joods Maatsch. Werk	Avi Ovadia
Seminarium	Avi Ovadia, Gidi Markuszower
Boekpublicaties	Avi Ovadia
Jeugd, jongeren	Eldan Santcroos, Avi Ovadia

Centraal Joods Overleg Jonathan Soesman, David Goudsmit
Brit Mila David Goudsmit

Medewerkers Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap

Ruben Vis, secretaris
Fré Dusseljee, administrateur
Willemijn Rijkhold Meesters, secretaresse (24 uur)
Henny van het Hoofd, hoofd afdeling Onderwijs (36 uur)
Eduard Huisman, consul-beheerder begraafplaatsen (20 uur)
Ricky Sondervan-Elburg, secretaresse (10 uur)
Aviva Lopes Cardozo-Goudsmit, jeugdwerk en outreach (20 uur)

Adviescommissie Brit Mila

Arnon Kater (voorzitter); Ian Beider; Nathalie Schrijver; Martin Dunkelgrun;
Ruben Vis, secretaris

Beleggingscommissie

Gidi Markuszower (NIK-penningmeester); Joop Krant; Peter Sieradzki

Commissie van Arbitrage

Gidi Markuszower, Marco Lobatto, Edith Wikler, Ronnie Eisenmann, Arnon Kadouch (voorzitter), Arjeh Baumgarten (plv.), Benzion Loonstein (plv.).

Opperrabbijn Berlingerfonds voor de Mediene

Max Loewenstein (voorzitter), Ruben van Praagh (penningmeester), Gidi Markuszower (lid), Rob Vleesblok (lid), vacature. Secretaris: Ruben Vis

Commissie Governance

David Brilleslijper, Paul Joseph, Eldan Santcroos (voorzitter), Joop Sanders, Donald Pagrach, David Pappie

Vertegenwoordigingen

- Bij Leven en Welzijn, Raad van Gedelegeerden: Gidi Markuszower
- Overleg Joden Christenen Moslims: Micha van Dijk, Ruben Vis
- Centraal Joods Overleg: Jonathan Soesman, David Goudsmit
- CIDI, Raad van Advies: David Pappie*
- CIO – Interkerkelijk Contactorgaan met de Overheid: Ruben Vis
- Opperrabbijn Berlingerfonds voor de Mediene: Gidi Markuszower
- European Jewish Congress: Jonathan Soesman
- Joods Bijz. Onderwijs, curatorium: Stephanie Baumgarten-Kustner
- Joods Maatschappelijk Werk,
Gemeenschapsraad: Fred de Leeuw, Emmy Rädecker, Edith Wikler-Nordmann, Niels Falch.
Raad van Toezicht: Guy Susan
Bestuur Samenwerkingsverband JMW fonds: Brian Abraham
- OJEC: Micha van Dijk, opperrabbijn B. Jacobs
- Joodse begraafplaatsen Zeeland: opperrabbijn B. Jacobs
- Joodse Omroep: Fred Ensel
- Stichting ter bevordering van het welzijn der Joden in Nederland “Jad Achat”’: Avi Ovadia, Gidi Markuszower, Ruben Vis
- Stichting Vrienden Aaltense synagoge: Leo Berg

- Stichting instandhouding Joodse begraafplaats Oisterwijk: Ruben Vis
- Stichting Keren Hakehilla Den Haag, vz. Raad van Toezicht: Peter Luzac
- Stichting Joods Begraffeniswezen Brabant: vacature
- Stichting Lachalek Kavod Acharon Tilburg: vacature

* Aan het einde van het verslagjaar heeft het NIK zijn formele betrokkenheid bij het CIDI beëindigd. Deze bestond nog uit een zetel in de Raad van Advies, maar de functionaliteit hiervan was dermate afgenomen dat is besloten om deze niet langer te zullen bekleden.

OUTREACH

In het kader van outreach zijn dit jaar diverse activiteiten ontplooid. Voor jongeren was er evenals vorig jaar een sjabbaton in Leiden en dit maal ook een in Bussum. Ook ondersteunden wij een jongerenbijeenkomst in het kader van de Internationale Holocaustdag.

Sjabbaton in Leiden

In het voorjaar kwam rabbijn Ronen Neuwirth naar Nederland. In het JCC hield hij voor tientallen bestuurders en bij outreach betrokkenen een voordracht over hoe outreach te bedrijven. Neuwirth is een op dit terrein succesvolle rabbijn in Ra'anana en Tel Aviv. Ook in het voorjaar vond het weekend plaats in Garderen dat mede door het NIK werd georganiseerd onder leiding van PC-lid Eldan Santcross. In het kader van outreach is dit weekend belangrijk, zowel voor volwassenen als voor jongeren. De sfeer was uitstekend, de voordrachten inspirerend en de accommodatie en catering van hoog niveau. Bijna honderd jongeren namen deel met een eigen programma.

Ter voorbereiding op de Hoge Feestdagen kwam de Britse spreker Rabbi Dr. Akiva Tatz. Hij heeft meerdere lezingen gehouden in Amsterdam en Amstelveen waarbij hij volle zalen en grote aandacht trok.

In het najaar spraken Rami Sherman en Gilbert Weill op een door het NIK georganiseerde avond in verband met 40 jaar Entebbe. Sherman behoorde tot de Israelische militairen die de gijzelaars heeft bevrijd; Weill was een van de bevrijde gijzelaars.

In het verslagjaar is er gewerkt aan de opzet van een Outreach plan. Aviva Lopes Cardozo heeft ter oriëntatie een bezoek gebracht aan Londen waar ze diverse organisaties heeft bezocht die werkzaam zijn op dit terrein.

Sjabbaton Bussum

Evenals vorig jaar heeft het NIK geparticipeerd in het Shabbat Project, dat jaarlijks wereldwijd wordt gehouden. In Nederland waren er diverse activiteiten in en voorafgaand aan het Shabbat

Project-weekend. Op plaatselijke schaal is het Shabbat Project uitgevoerd in onder meer de Joodse Gemeenten Amsterdam, Noord-Holland NoordWest, Rotterdam en Nijmegen waar men

allemaal speciaal voor het Shabbat Project bij elkaar kwam.

Naast een grote financiële bijdrage leverde het NIK ook nog een gadget. Voor op de koelkast werd een magneet gemaakt met de boodschap dat de NIK Kasjroetlijst het gemakkelijkst is te raadplegen via de app Is it Kosher.

In diverse sjoels in Amsterdam en een aantal sjoels daarbuiten werden op deze sjabbat extra activiteiten georganiseerd die dankzij de inzet van rabbijnen,

bestuurders en vrijwilligers veel deelnemers trokken.

Evenals vorig jaar vond in de winter het machanee plaats van Tikwatenoe. Zo'n 50 kinderen uit alle delen van het land namen hier aan deel. Enkele weken eraan voorafgaand vond het stafweekend plaats, dat belangrijk is ter voorbereiding en voor de versterking van de onderlinge contacten van de stafleden. Zij wonen verspreid over het land. Actieve versterking van het onderlinge contact is daardoor des te noodzakelijker.

De kinderen hebben gelukkig een hele plezierige week. Naast een bijdrage van het NIK zelf, maakt een aantal externe subsidiegevers dit mede mogelijk, waaronder het Opperrabbijn Berlingerfonds voor de Mediene. Ook is beveiliging helaas noodzakelijk, wat op zich weer kosten met zich meebrengt.

Het machanee viel dit jaar samen met Chanoeka. Een Chanoekia afkomstig uit de voormalige sjoel van Oss, is in bruikleen gegeven aan het Beth Studentiem in Delft. Daarvandaan is de Chanoekia opgehaald en heeft een week lang in het machanee zijn diensten bewezen.

HERSTRUCTURERING

De meer dan 200 jaar oude structuur gaat op de schop om deze aan te passen aan de huidige tijd, behoefte en omvang van het NIK. In het kader van herstructurering, een van de speerpunten van de huidige Permanente Commissie, heeft de Centrale Commissie een startnotitie aangenomen in zijn vergadering van 19 juni 2016 en in de vergadering van januari 2017 groen licht gegeven aan de verdere uitwerking.

Het voorbereidend werk voor hetgeen aan beide vergaderingen is voorgelegd, werd gedaan door de Governance commissie.

Enige weken voorafgaand aan de vergadering van de Centrale Commissie in juni heeft bespreking van de plannen plaatsgevonden in een vergadering van de IPOR Raad, in een overleg met het Bestuur van de Joodse Gemeente Amsterdam en in een ontmoeting met de besturen van de Joodse Gemeenten Den Haag en Rotterdam.

JOODSE GEMEENTEN

Almere

De Joodse Gemeente Almere figureert keer op keer in dit verslag. De Permanente Commissie heeft gelet op de instabiele situatie van de kehilla de bevoegdheid op zich genomen om bestuurders te benoemen. Tot het einde van het verslagjaar was Paul Joseph uit Bussum, tevens voorzitter van Bussum en van de Centrale Commissie, waarnemend voorzitter van de Joodse Gemeente Almere. Dit is gebeurd op verzoek van het incomplete kehilla-bestuur en in overleg met het bestuur van het IPOR. De door ons gesteunde pogingen om nieuw leven in te blazen in deze kehilla zijn helaas niet gelukt. Zoals bekend heeft rabbijn Moshe Stiefel na zijn vertrek bij de Joodse Gemeente Almere een eigen centrum opgezet. Daarnaast is de bereidheid bij de nog aanwezige leden van de Joodse Gemeente om zelf initiatieven te ontplooiën niet zodanig dat hieruit activiteiten voortvloeien.

De Permanente Commissie is in de loop van het jaar nauwer betrokken geraakt bij de poging om met rabbijn Stiefel een bruikleenovereenkomst te sluiten. In het door hem geleide centrum bevinden zich voorwerpen die eigendom zijn van de Joodse Gemeente Almere of voorwerpen die de NIG Almere zelf in bruikleen had gekregen, of van het NIK.

Rotterdam

Op onze website NIK.nl publiceerde NIK-secretaris Ruben Vis een uitvoerig artikel over de zgn. Rotterdamse Memorjizkor. Nergens anders in Nederland en zeer waarschijnlijk nergens anders ter wereld dan in Rotterdam wordt twee keer per jaar een Jizkor (herdenkingsgebed) gezegd voor een aantal Middeleeuwse geloofsgenoten. Zij leefden in de veertiende eeuw ten tijde van de Zwarte Dood pestepidemie, die voor de niet-Joodse bevolking aanleiding vormde tot grootschalige Jodenvervolgingen.

Status

In meerdere situaties is het noodzakelijk dat het NIK medewerking verleent aan de vaststelling van de status van een Joodse Gemeente. Een Joodse Gemeente is een zelfstandig onderdeel van het kerkgenootschap; daaraan ontleent het zijn rechtspersoonlijkheid. Voor banken is het van tijd tot tijd nodig om de status van met name de bestuurssamenstelling vastgesteld te krijgen. De banken hanteren hiertoe standaard verklaringen (iedere bank zijn eigen standaardverklaring) waarop aan het kerkgenootschap een instemmende verklaring wordt gevraagd. Uit vastgestelde notulen van de ledenvergadering waar de bestuurders zijn gekozen, blijkt vervolgens de samenstelling van het bestuur.

Daarnaast faciliteert het NIK de ANBI status van Joodse Gemeenten en andere onderdelen van het kerkgenootschap. Iedere ANBI moet jaarlijks gegevens publiceren. Het blijkt dat een aantal Joodse Gemeenten hier niet aan voldoet. In 2016 is er bij alle Joodse Gemeenten op aangedrongen de gegevens aan te leveren; feitelijk is het de taak van de ANBI zelf en dus niet van het NIK om deze gegevens te publiceren. De publicatie moet op internet gebeuren. Het NIK biedt hiervoor ruimte aan op NIK.nl. Veel Joodse Gemeenten maken hiervan gebruik, sommige kehillot kiezen voor een andere plaats op internet om de gegevens te publiceren.

Chanoeka

Op Chanoeka hebben weer veel Joodse Gemeenten activiteiten georganiseerd. De Permanente Commissie was dit jaar bij festiviteiten in Haarlem, Heemstede, Arnhem, Den Haag en Amsterdam. Daarnaast was Ruben Vis op bezoek in de wintermahanot van Tikwatenoe en van Bne Akiwa. Jonathan Soesman was bij de lewaja van Dick Houwaart die op eerste dag Chanoeka in Almelo werd begraven. Een In Memoriam te zijner nagedachtenis is verschenen op NIK.nl en in het NIK Weekbericht.

In juli verscheen op NIK.nl en in het NIK Weekbericht een In Memoriam voor Bloeme Evers-Emden en een In Memoriam voor Uri Coronel.

RABBINATEN

Landelijk Beth Din

In 2015 is door de besturen van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK), de Joodse Gemeente Amsterdam (NIHS) en de Portugees-Israëlietische Gemeente Amsterdam (PIG) besloten te willen komen tot de oprichting van een Landelijk Beth Din. Ook de andere drie ressorten waren bij deze plannen betrokken. Nadat door NIK, NIHS en PIG handtekeningen waren gezet onder een Memorandum of Understanding is in 2016 een selectiecommissie gevormd. Deze heeft getracht om rabbijnen te interesseren hun belangstelling kenbaar te maken voor een positie in dit Beth Din. Gebleken is dat er zowel in de rabbinale als in de bestuurlijke wereld sprake was van een dermate problematische situatie dat is besloten de selectiecommissie te bedanken voor haar inspanningen en de werkzaamheden voorlopig op te schorten en in het kader te brengen van het herstructureringsplan. Het doel zoals in 2015 geformuleerd, namelijk om dit Landelijk Beth Din als een cruciale eerste stap in de versterking en vereenvoudiging van onze Joodse infrastructuur in NIK/PIG-verband binnen een jaar operationeel te krijgen, is niet bereikt.

Opperrabbin Lau in Nederland

Ook rabbinaal, maar dan van andere aard, was het bezoek dat de Asjkenazische opperrabbin van Israel, David Lau, op 13 en 14 januari bracht aan Nederland. In de Ma'amad (bestuurskamer) van de Portugese synagoge in Amsterdam werd opperrabbin Lau verwelkomd door Uri Coronel, voorzitter van de Portugees-Israëlietische Gemeente. Opperrabbin Lau benadrukte het belang zich te verdiepen in de Joodse bronnen en daardoor de Joodse identiteit te versterken. De opperrabbin maakte een rondreis door Europa op uitnodiging van de RCE. De volgende ochtend stond Den Haag op het programma. Opperrabbin Lau nam er deel aan het ochtendgebed. Na het ontbijt werd door hem de mezoeza aangeslagen aan de deur van het nieuwe Chai centrum van de Joodse Gemeente. NIK-voorzitter Jonathan Soesman was hier bij aanwezig.

Het bezoek aan Nederland werd beëindigd met een bijeenkomst in de Rav Aron Schuster Synagoge in Amsterdam. Opperrabbijn Lau benadrukte dat we ons steeds in gezamenlijkheid voor het Jodendom en het Joodse volk in moeten zetten. In al onze verscheidenheid, in Israel, in Amsterdam en in de kleinere kehillot. De opperrabbijn werd binnengeleid door de ambassadeur van Israel in Nederland, Haim Divon, opperrabbijn Jacobs en rabbijn Wolff.

NIK-voorzitter Jonathan Soesman sprak in zijn welkomstwoord over de 'plussen', de goede en positieve dingen die we soms wel eens vergeten, in Joods Nederland.

Rabbijn R. Evers sprak een Miesjeberach, zegenwens, uit voor rav Lau. Het Amsterdams Synagogaal Koor zong bij het gebed voor de staat Israel. Het koor en de aanwezigen zongen tot besluit het Wilhelmus en het Hatikwa.

Opperrabbijn David Lau in Chai Centrum van Joodse Gemeente Den Haag

NIK-RABBIJN

Afscheid

Met ingang van 1 september is rabbijn mr. drs. Raphael Evers uit dienst getreden bij het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap om opperrabbijn te worden van de Joodse Gemeente in Düsseldorf.

Het was op 25 juni 1989 dat de Centrale Commissie instemming verleende met de voordracht van de Permanente Commissie om rabbijn mr. drs. R. Evers te benoemen tot rabbijn van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap. Rabbijn Evers trad officieel per 1 oktober 1989 in functie.

Met zijn vertrek komt een einde aan een meer dan 25-jarig dienstverband waarin rabbijn Evers het geestelijke gezicht van het NIK vormde en op religieus gebied in Nederland DE vertolker is geweest van het Joodse gedachtegoed. Wij zijn hem bijzonder erkentelijk voor het vele werk dat hij voor het NIK en voor Joods Nederland in het algemeen heeft gedaan. Ongetwijfeld zal rav Evers met zijn kennis, ervaring en statuur een verrijking zijn voor de Joodse gemeenschap in de Bondsrepubliek.

Gedurende een drukbezochte receptie is afscheid genomen van rabbijn Evers. Hij werd toegesproken door Jonathan Soesman, voorzitter van het NIK, namens de vier verschillende organisaties waaraan hij was verbonden: naast het NIK, ook het Seminarium, Joods Bijzonder Onderwijs en de sjoel Kehilas Ja'akov in de Gerrit van der Veenstraat in Amsterdam.

Rabbijn Evers kreeg een fotoboek die een weergave geeft van de mensen die hij in zijn werk heeft ontmoet en de activiteiten die hij heeft ondernomen. Ook kreeg hij een facsimile uitgave van het boek Ma'amar Mordechai. Dit boek met halachische vragen en antwoorden zoals rabbijn Evers ook zelf heeft gepubliceerd, is in de 18^e eeuw geschreven door de toenmalige rabbijn van Düsseldorf. Gastspreker was opperrabbijn Pinchas Goldschmidt van Moskou, tevens president van de Conference of European Rabbis.

Opperrabbijn Pinchas Goldschmidt

Activiteiten

In de eerste acht maanden van het jaar was rabbijn Evers zoals steeds uiterst actief op velerlei terrein. Hij had een ontmoeting met de scriba van de Protestantse Kerk, dr. Arjen Plaisier.

Arjen Plaisier en Raphael Evers

In het Forum tegen Laaggeletterdheid A tot Z van Prinses Laurentien gaf rabbijn Evers een voordracht.

Voor de Joodse Gemeente Utrecht hield rabbijn Evers een lezing over klimaat en milieu.

Ook de zondagochtendcursus Figuren en Structuren in Tenach werd gegeven. De cursisten kregen bij iedere les lesmaterialen uitgereikt. Het doel van deze cursussen was het creëren van een open 'lern-opportunity' om geïnteresseerden in contact te brengen met de spirituele kernwaarden van het Jodendom aan de hand van Tora-teksten in een geactualiseerde setting en het bekendmaken van de belangrijkste Tora-inhouden voor mensen, die wel eens naar sjoel gaan. De sfeer is vrijblijvend maar duidelijk spiritueel en - waar mogelijk – diepgaand. Het onderwijs is non-sektarisch. De leeftijdsrange is 20

tot 65 jaar. De lesmaterialen waren door rabbijn Evers zelfgemaakte hand-outs en reeds bestaande syllabi en werken.

Bij het bezoek van opperrabbijn David Lau aan Amsterdam in januari van 2016, gaf rabbijn Evers hem een exemplaar van het vierde deel van zijn responsa Wasjaw Werafa. De opperrabbijn van Israel dankte rabbijn Evers voor de completering van zijn set want ook de eerste drie delen bevinden zich in zijn bibliotheek.

Op 21 januari was rabbijn Evers te gast in het radioprogramma Matti en Wietze op Q-Music om de dag te openen met een passage uit een voor de rabbijn aansprekend gebed. Het leverde niet alleen leerzame inhoud maar ook een leuk radiomoment op.

Bij de opening van het nieuwe mikve in Amstelveen gaf rabbijn Evers een presentatie over de bouw van het mikve en de halachische hordes die daar bij moesten worden genomen. Het mikve is tot stand gekomen met door het NIK uit de kasjroetopbrengsten van het Opperrabbinaat gevoteerde gelden.

Naast het nieuwe mikve in Amstelveen zijn er vier functionerende mikvaot in Amsterdam, inclusief een touwelmikve in het Joods Cultureel Centrum. Ook in Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Enschede is een mikve.

ONDERWIJS

AFGERONDE PROJECTEN 2016

1 Mitswot Mitswat (Maror, deadline 2016)

Een serie van zeven werkboekjes voor groep 7 en 8, in het kader van het JELED leerplan. De boekjes worden ook op Rosj Pina gebruikt. De serie is geschreven in overleg met mw. Leila Notoadikusumo van de sectie Jahadoet van de school en bevat de onderstaande boekjes:

- 1 *Als pitjes in een granaatappel* (intro mitswot)
- 2 *Welkom, voel je thuis!* (hachnasat orchiem)
- 3 *Wij en de wereld* (bal tasjchiet en tikoën olam)
- 4 *Word maar gauw beter!* (bikoer choliem)
- 5 *Ouders en kinderen* (kiboed av wa'eem)
- 6 *Geef met gulle hand* (tsedaka)
- 7 *Wat is de belangrijkste mitswa?* (we'ahavta lereeacha kamocho)

LOPENDE PROJECTEN 2016

2 Ivriet in Sjoel (Maror, deadline maart 2018)

Een lesboek Hebreeuws voor leerlingen van Joodse les, dat aansluit bij de leesmethode *Hoi, ik lees Ivriet*. Aan de hand van *Ivriet in Sjoel* (werktitel) wordt op een aantrekkelijke en speelse manier de woordenschat en basiskennis opgebouwd die nodig is om essentiële gedeelten uit de sjoeldienst te kunnen begrijpen. In 2016 zijn de eerste vier hoofdstukken geschreven. De vier hoofdstukken worden dit schooljaar door een aantal leerkrachten tijdens Joodse les uitgetoetst.

3 Modulen JELED leerplan (Maror, deadline december 2019)

De laatste zeven van in totaal 88 modules van het JELED leerplan voor Joodse les. Een module bevat het benodigde materiaal om op een aantrekkelijke manier les te geven, zoals werkboekjes, puzzels, kleurplaten etc., met instructies voor de leerkracht. De opzet komt overeen met het lesmateriaal van een reguliere basisschool. In 2016 is de opzet gemaakt van de eerste twee werkboekjes van nr. 6 (Ha lachma anja en ma nisjtanna).

1 *Ik en jij – hoe kan ik je helpen?* (groep 3, werkblad)

2 *Ik en de wereld* (groep 4, werkblad)

3 *Jom Ha'atmaoet* (groep 5, werkblad)

4 *Belangrijke momenten* (groep 8, werkboek)

5 *De Joodse boekenkast* (groep 8, werkboek)

6 *Ma Nisjtanna en nog meer* (groep 7 en 8, serie van 8 werkboekjes)

7 *De tien geboden* (groep 8, werkboek)

4 Nederlands Israëlietisch Seminarium

Sinds oktober 2016 werkt Henny van het Hoofd op verzoek van het curatorium voor 18 uur per week (maandag en dinsdag) gedetacheerd bij het NIS. Als decaan kan zij haar professionele kennis, uitgebreide ervaring binnen het Joodse onderwijs en internationale contacten inzetten om dit aloude opleidingsinstituut voor rabbijnen en docenten een nieuwe impuls te geven.

Evenals in voorgaande jaren werkt de Afdeling Onderwijs waar mogelijk in projectvorm, waarbij we intensief streven naar externe financiering. Voor de komende jaren is via Maror subsidie toegezegd voor de projecten Lesboek Ivriet in Sjoel (2016-2018) en Werkboeken Jeled leerplan (2017-2019).

Via de maandelijkse JELED nieuwsbrief en persoonlijke contacten worden leerkrachten op de hoogte gehouden van de werkzaamheden van de Afdeling Onderwijs, waaronder het beschikbare lesmateriaal.

In het lesjaar 2016-2017 wordt op elf locaties les gegeven aan rond de 150 kinderen (exclusief de privé lessen in de regio Amsterdam).

BRIT MILA

Verordening

In de Centrale Commissie-vergadering van juni 2015 is een nieuwe verordening 15 vastgesteld. Dit is de verordening die de Brit Mila regelt, inclusief de opleiding van de Mohel, en de rol, taak en functie van de Adviescommissie Brit Mila. De NCRZ heeft zijn advies gegeven over de inhoud van de verordening.

Aangaande de technische uitvoering van de Brit Mila zijn er geen wijzigingen. Wel zijn taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden nu duidelijker gestructureerd en expliciet beschreven. De eindverantwoordelijkheid ligt bij de Permanente Commissie. Een vernieuwde, onafhankelijke Adviescommissie Brit Mila (ABM), bestaande uit drie arts-specialisten en een Mohel heeft een toetsende taak en fungeert tevens als vertrouwenscommissie voor vragen en klachten. De Mohel die lid is van de ABM, is ervaren, niet in Nederland actief en werkt zelf in een geprotocolleerde omgeving.

De ABM heeft voor de ouders een informatieblad samengesteld voor de Brit Mila en een blad ten behoeve van de verzorging van de baby na de Brit Mila. Als de ouders zich voor of snel na de bevalling melden bij het NIK voor een Brit, geeft het NIK dit zo snel mogelijk door aan de moheel. Vanuit het NIK krijgen de ouders het eerste informatieve bericht bestaande uit een brief en een informatieblad met Tien Vragen en Antwoorden over de Brit Mila.

Ook heeft de ABM een vragenformulier vastgesteld dat met de ouders wordt doorgenomen en een protocol dat de Mohel na de Brit tekent. Na een paar weken krijgen de ouders een enquête. Daarin kunnen zij een aantal vragen beantwoorden zodat op basis van deze reacties waar mogelijk de Brit Mila procedure kan worden verbeterd. De reacties zijn zeer positief.

In 2016 was er één toegelaten Mohel in Nederland, Lester van Ravenswade. Om in voorkomende gevallen te voorzien in een Mohel zijn twee Britse Mohalim geselecteerd. Een buitenlandse Mohel wordt alleen toegelaten

wanneer hij zelf, ook in zijn eigen land, werkt in een geprotocolleerde omgeving en in Nederland volgens de voorschriften van de verordening en de instructies van de ABM.

In het verslagjaar is veel tijd besteed aan het selecteren van kandidaten om tot Mohel te worden opgeleid. Naar verwachting zal dit in 2017 tot resultaat leiden.

Brit Mila team

Naast de Mohel is er de functie van Verpleegkundig Brit Mila Specialist (VBMS). In deze functie zijn Judy Link-Polak uit Amstelveen en Jaffa de Liever uit Almere benoemd, beide met paramedische ervaring in de zuigelingenzorg en zorg voor net bevallen vrouwen. De VBMS of Nurse Practitioner assisteert de Mohel.

Er wordt in principe een paar dagen na de geboorte een afspraak gemaakt met de ouders om een intake gesprek te doen.

Meestal voert de VBMS de voorgesprekken en komt zij voor de nazorg bij de ouders. Er wordt uitleg gegeven hoe als team te werk wordt gegaan, hoe de Brit Mila verloopt, wat de mogelijkheden zijn, informatie over pijnstilling en wat er allemaal nodig is bij een Brit. Bij dit gesprek wordt er een anamnese afgenomen van de baby, de bevalling als ook de relevante medische gegevens van de ouders. Door duidelijke informatie, uitleg en open te staan voor vragen, worden vaak een boel onzekerheden, onduidelijkheden en twijfels weggenomen. Ook is de VBMS in de regel aanwezig bij de Brit Mila zelf. De Mohel en de VBMS zitten met de ouders in een whatsapp groep zodat vragen en antwoorden snel kunnen worden gesteld en gegeven. Ook de nazorg wordt door het team besproken en begeleid. Uit de enquête reacties blijkt dat haar rol en aanwezigheid door ouders sterk wordt gewaardeerd.

Internationaal

De belangstelling voor onze nieuwe werkwijze reikt tot over de grenzen. In de contacten met de Initiation Society, de organisatie die de Brit Mila in Groot-Brittannië verzorgt, bleek grote interesse in de werkwijze van het NIK. PC-lid David Goudsmit en ABM-voorzitter Arnon Kater hebben bestuurders van de Britse Brit Mila-organisatie een uiteenzetting gegeven. Ook vanuit andere

landen, waaronder Zwitserland en Zuid-Afrika werd geïnformeerd. NIK-secretaris Ruben Vis gaf een presentatie aan het European Jewish Congress. Uit een enquête wereldwijd bleek dat het NIK voorop loopt met de manier waarop de Brit Mila nu in Nederland is geregeld.

INTERRELIGIE

500 Jaar Reformatie

In februari kwam rabbijn Evers met NIK-secretaris Ruben Vis en twee vertegenwoordigers van het Verbond voor Progressief Jodendom bijeen met vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk in de aanloop naar het 500 jaar Reformatie jubileum in 2017. In april was rabbijn Evers een van de sprekers op een aan Luther en de Joden gewijde studiedag die de Protestantse Kerk organiseerde. De Protestantse Kerk bracht een verklaring uit over het onderwerp Luther en de Joden. Deze verklaring werd door rabbijn Evers betiteld als een 'Een duidelijke zelf-kritische analyse'. In de verklaring neemt de Protestantse Kerk afstand van de antisemitische denkbeelden van Luther en noemt de uitspraken "akelig en ontoelaatbaar".

Rooms-Katholieke Kerk

Met een delegatie van het Centraal Joods Overleg had rabbijn Evers een ontmoeting met leden van de Nederlandse Bisschoppenconferentie van de Rooms-Katholieke Kerk. De bijeenkomst vond plaats bij het NIK. De deelnemers spraken met elkaar over de betekenis van religieuze verscheidenheid aan de ene kant en een gedeelde gerichtheid aan de andere kant. Van Katholieke zijde werd beklemtoond dat het bestaan van verschillende godsdiensten een mysterie van God is. Andere actuele zaken die aan de orde kwamen, waren de plaats van religie in de samenleving en het groeiende onbegrip voor religie en religiositeit.

In Vrijheid Verbonden

De In Vrijheid Verbonden bijeenkomst waarin leden van vijf religies in Nederland samenwerken en uiting geven aan hun onderlinge verbondenheid, viel dit jaar op Toe Bisjwat. Voorafgaand aan de bijeenkomst hield opperrabbijn Jacobs een lezing in de sjoel van Utrecht. Later die middag was de jaarlijkse In Vrijheid Verbonden bijeenkomst in TivoliVredenburg Prinses

Beatrix was evenals in voorgaande jaren hier bij aanwezig. Iedere religie verzorgde een artistieke bijdrage op het podium. De Joodse bijdrage werd verzorgd door Nachshon Rodrigues Pereira en Leibel van Praag. Na een inleiding klonk Siem Shalom. Dit lied uit het dagelijks gebed was gekozen omdat het thema van de bijeenkomst was: vrede. De zaal zong het op een scherm geprojecteerde refrein enthousiast mee.

Opperrabbijn in Jacobs in de sjoel in Utrecht

BEGRAAFPLAATSSEN

Het NIK is eigenaar van 136 begraafplaatsen. Daarnaast zijn er nog enige tientallen begraafplaatsen niet in eigendom van het NIK of van een Joodse Gemeente. Het doel van het werk van het NIK op de Joodse begraafplaatsen door Consul – Beheerder, Eduard Huisman, kenmerkt zich in:

- Het in stand houden of verbeteren van alle Joodse begraafplaatsen in Nederland onder beheer van het NIK (begraafplaatsen onder beheer van kehillot, stichtingen en verenigingen vallen hier buiten)
- Het onderhouden van contacten met de Joodse gemeenschap; overheden; vrijwilligers en overige belanghebbenden.
- Het mogelijk maken van begrafenissen voor diegenen die daar voor in aanmerking kunnen komen.

Concreet behelsde dit in 2016 in grote lijnen de volgende aandachtspunten.

1. Algemeen beheer en onderhoud van de bestaande Joodse begraafplaatsen in het land
2. Intensief beheer en advies
3. Algeheel restauratie
4. Specifieke projecten
5. Begraafplaats als bron van regionaal Joods cultureel erfgoed
6. Externe aard

	Alg. beheer	Intensief	Restauratie	Projecten	Cultuur historie	Externe aard
1. Groningen	x	x	x	x	X	x
2. Friesland	x	-	-	-	-	-
3. Drenthe	x	x	-	x	-	x
4. Overijssel	x	x	x	x	X	-
5. Gelderland	x	-	x	x	X	-
6. Utrecht	-	-	-	-	-	-
7. Flevoland	-	-	-	-	-	-

8. Noord - Holland	x	x	x	x	X	-
9. Zuid - Holland	x	-	x	-	-	-
10. Zeeland	x	-	-	-	-	-
11. Noord - Brabant	x	-	-	x	X	x
12. Limburg	x	-	x	x	X	-
Nederland Algemeen	Werkveld; visitekaartje; referentie Joodse historie.					
Vrijwilligers	Landelijk (Boete & Verzoening) lokaal en regionaal; individueel.					

Algemeen beheer

In bovenstaand diagram is globaal de aandacht te zien welke per provincie de focus heeft gehad in 2016. Hoofdzakelijk heeft de Consul-Beheerder in elke provincie bezoeken gebracht volgend op de jaren 2014 en 2015.

Intensief beheer

Dit zijn locaties welke vanwege een specifieke problematiek extra aandacht behoeven. Het streven is ernaar om te banden tussen NIK en de burgerlijke gemeenten te verstevigen en te onderhouden op bestuurlijk en uitvoerend niveau. Doel hierbij is om leemtes in kennis in te vullen; vertrouwen op te bouwen en wanneer nodig constructief en snel te kunnen handelen.

- Groningen:
 - Farmsum (gemeente Delfzijl) met de focus op: toegangspoort; hek en bosschages en beschadigde matsewot (grafzerken). Voorbereiding project.
 - Nieuweschans (gemeente Oldambt); omheining; achterstallig onderhoud; Voorbereiding project
 - Winschoten (gemeente Oldambt): onderhoud; Voorbereiding project
- Drenthe:
 - Meppel, door de prognosticeerde vestiging van een AZC in de nabijheid van onze begraafplaats. Later trok de regering de plannen ter zake in.

Bushalte ter hoogte van Joodse begraafplaats in Meppel

- Overijssel:
 - Borne: Overleg met buurtbewoners, gemeente, private stichting en NIK over overlast door te hoge bomen; verbetering van het totaal aanzien van de begraafplaats
 - Goor: nauw samenhangend met de hieronder beschreven restauratie. Start gemaakt om draagvlak te verkrijgen bij gemeente en andere geïnteresseerden om de begraafplaats op een acceptabel niveau te krijgen. Doorlooptijd t/m 2018.

- Noord – Holland:
 - Focus op Enkhuizen in verband met restauratie van de muur rond de begraafplaats.
- Gelderland:
 - Geldermalsen: korte tijd was er spraken van de komst van een AZC, die inmiddels is ingetrokken.

Joodse begraafplaats in Borne, tussen woonbebouwing

Restauratie

Restauratie is een continu proces voor het NIK. Behalve aanhalen van banden tussen overheden en NIK konden we ook in 2016 bouwen op onze vrijwilliger W. Fokkens die een sterk baken is, qua kennis, ervaring en relaties in de provincie Groningen. Hij zorgde er voor dat er vanuit het Duitse Neder-Saksen een bedrag werd geschonken ter verbetering van de begraafplaats van Nieuweschans. Daar werden in de 19^e eeuw de Joden van Bunde net over de grens, begraven.

Daarnaast konden wij ons verheugen in de vele uren die diverse vrijwilligers in de joodse begraafplaatsen hebben gestoken, waaronder diegenen die

georganiseerd zijn in de stichting Boete & Verzoening. Deze groep heeft n het oosten van Overijssel diverse locaties een grote facelift gegeven. Ook in de gemeente Borne is een burgerinitiatief in gang gezet. Maar ook op vele andere plaatsen in het land ondervinden wij een warme steun en betrokkenheid van vele vrijwilligers. Zonder hen zou het werk een stuk lastiger zijn.

- In Overijssel is de Stichting Boete & Verzoening, geheel bestaande uit vrijwilligers, ingrijpend aan de slag geweest met herstel en restauratie op de locaties
 - Hardenberg – Mulopad -
 - Ootmarsum
 - Oldenzaal
 - Ommen
 - Oldenzaal (de gemeente Oldenzaal heeft de muur voor haar rekening genomen)
 - Goor (dient vervolg te hebben in 2017 en 2018)
 - Dalfsen
 - Daarnaast kijkt een onafhankelijke groep naar omheining Stad Delden (NIG-Twente) NIK = adviseur.
- Voor Gelderland geldt dit voor:
 - Tiel alwaar een vrijwilligersgroep intensief bezig is met het opknappen van het metaheirhuisje en de begraafplaats plus (graf) monumenten in het geheel.
 - Zevenaar. Buitenmuur beschadigd door onbekende vanden is hersteld in samenwerking tussen gemeente en NIK.
- Voor Zuid-Holland aandacht voor:
 - Lekkerkerk (gemeente Krimpenerwaard). Gemeente en een lokale landbouwschool maken de Joodse begraafplaats van Lekkerkerk weer geheel in orde. Uitvoering in 2017.
 - Gemeente Goeree—Overflakkee gaat drie locaties op het eiland stevig aanpakken.

Opgang naar Joodse begraafplaats Hardenberg, Mulopad

Projecten

In het land lopen enkele projecten waar niet alleen NIK en de betrokken gemeenten participeren maar ook derden. Doel is in grote lijn, achterstallig onderhoud weer op een aanvaardbaar onderhoudsniveau te brengen en naar de toekomst toe via duurzame keuzes het reguliere onderhoud te verminderen. Zowel aan kant van de lokale gemeenten als voor het NIK. Beide zijn steeds gelijkwaardige gesprekspartners.

Provincie Groningen

- Hier loopt een project betreffende 8 van de totaal 24 Joodse begraafplaatsen (22 NIK) in de provincie, dat wordt opgeknapt. Doorlooptijd 2015 – 2018. Partijen zijn NIK als eigenaar van de grond en Landschapsbeheer Groningen (LBG) als uitvoerende voor de Provincie. 2016 werd gebruikt om verantwoordelijkheden en financiering helder te krijgen. Farmsum en Nieuweschans zijn de startende locaties.

De kennis en ervaring van de Stichting Oude Groninger Kerken, waar al meer mee is samengewerkt wordt bij dit project betrokken.

Provincie Overijssel

- In Goor is er in 2016 door Boete & Verzoening een stevige investering in tijd en mankracht geleverd aan de daar gelegen begraafplaats. Om tot een afgerond geheel te komen is er de intentie tussen gemeente en NIK om dit verder uit te werken. Monumentenzorg heeft hier ook betrokkenheid, aangezien het een rijksmonument betreft.

Provincie Gelderland

- Groenlo. De muur rond de begraafplaats alsmede metaheirhuisje behoeven dringend onderhoud. Gesprekken zijn gevoerd, maar nog niet uitgevoerd wegens gebrek aan capaciteit.
- Zevenaar. De muur rond de begraafplaats heeft dringend onderhoud. Gesprekken zijn gevoerd, maar nog niet uitgevoerd wegens gebrek aan capaciteit.
- Asperen. Een meningsverschil met de buurman over erfscheiding is een stap dichterbij een oplossing, door de interesse bij de buurman tot aankoop van een strookje grond en een aangepaste erfscheiding.

Provincie Noord-Brabant

- In Klundert (gemeente Moerdijk) is een begraafplaats geheel opgeknapt en geïntegreerd in de samenleving, nu er een verzorgingshuis omheen is gebouwd. Gemeente, Heemkundekring, woningbouwvereniging en NIK waren alle betrokken spelers bij de totstandkoming.

Provincie Limburg

- In Gulpen – Wittem is de provincie samen met de gemeente bereid om E 60.000,- te investeren in intensief beheer en herstel van de begraafplaats. Aan het NIK is een bijdrage gevraagd van E 6000,-.

Cultuurhistorie

In de jaren die achter ons liggen blijkt er een groeiende interesse te zijn ontstaan in het Cultuur-historische verleden van de plek waar ooit Joodse begraafplaatsen ontstonden. Op sommige plekken bestaan er al Joodse begraafplaatsen sinds de 17^e eeuw; op andere ontstonden gemeenschappen in 18^e en 19^e eeuw.

Hoewel de Tweede Wereldoorlog uit het Joodse denken van heden niet valt weg te denken, zijn we toch bezig om deze periode te integreren in het totale historische plaatje van een regio of gemeente. Hierdoor merken we dat er een positievere houding en interesse ontstaat bij de buitenwereld als het gaat over ons culturele erfgoed. Bij de besprekingen met betrokkenen slaat deze aanpak veelal goed aan. Op sommige locaties zijn er diverse vrijwilligers(groepen) al dan niet ondersteund door de Consul-Beheerder van het NIK bezig om vorm te geven aan hun lokale (Joodse) cultuurhistorie. Bij sommigen bestaat een grote honger aan kennis of zijn er grote leemtes, die zij graag ingevuld zien.

Per provincie vallen de volgende mutaties over 2016 op:

Groningen

- Winschoten, naast Amsterdam ooit de tweede Joodse stad van het land percentagegewijs. Door een speciaal voorval (zie onder) staat de Joodse historie weer in de schijnwerper van de gemeente Oldambt.

Gelderland

- Zaltbommel. Oude vestingstad met 4 Joodse begraafplaatsen. De aldaar actieve vrijwilligersvereniging en lokale ambtenaar van gemeente toonden grote interesse en inzet om het (Joods) culturele erfgoed van hun stad nog verder invulling te geven en te conserveren. NIK contact werd hogelijk gewaardeerd. Hekwerk aan de nog 'open begraafplaats' zal worden aangepast qua stijl, passend in de omgeving.

Zuid – Holland

- Delft - Aan het Stanislascollege uit Delft, werd op verzoek van de school aan leerlingen middelbare school klas 2 en 3 een excursie georganiseerd naar Joodse objecten in de stad waaronder de begraafplaats. Zo wil men kennis laten maken door de kinderen met

een stukje Joodse cultuur in de universiteitsstad en mogelijke vooroordelen bespreekbaar maken.

Externe activiteiten en samenwerking

Groningen

Winschoten (gemeente Oldambt). In november kregen wij door graafwerkzaamheden in verband met de aanleg van een riool in het oude centrum van Winschoten te maken met archeologische vondsten van een restant van de uit de 18^e eeuw stammende Joodse begraafplaats bij het voormalige armenhuis. Het NIK als eigenaar van de huidige Joodse begraafplaats werd door de gemeente hierover geïnformeerd.

Na overleg tussen Eduard Huisman, de consul-beheerder van het NIK, en opperrabbijn Jacobs van het IPOR heeft de laatste er met een door hem aangetrokken archeoloog op toegezien dat de resten in hun geheel werden verzameld. Opperrabbijn Jacobs heeft de herbegravenis op de zelfde locatie verricht. In zeer goede samenwerking met de gemeente, IPOR Rabbinaat en archeoloog, derden alsmede NIK vrijwilliger en medewerkers, kon de grafrust van diegenen die daar ooit begraven werden, blijvend worden gewaarborgd. Deze opmerkelijke vondst kreeg in lokale en landelijke media veel aandacht.

Limburg

In Schimmert (gemeente Nuth) lopen er direct over onze begraafplaats hoogspanningskabels van het internationale elektriciteitsnet. Door de groei van bomen en struiken kan er op termijn een gevaarlijke situatie ontstaan. Op verzoek van de elektriciteitsmaatschappij overlegden we ter plaatse samen met hen en iemand van de gemeente.

Afspraken zijn gemaakt, waarbij het totaalaanzien voor hun rekening, een stevige facelift krijgt.

Verzoeken tot begraving

Van tijd tot tijd ontvangt het NIK verzoeken tot begraving op een begraafplaats die eigendom is van het NIK, dus niet een begraafplaats die eigendom is van een Joodse Gemeente. Hiervoor is een standaard beleid ontwikkeld. De Joodse Gemeenten zijn hierover in 2013 opnieuw geïnformeerd. Het beleid komt er kortweg op neer dat wanneer men lid is van een Joodse Gemeente begraving op een begraafplaats van het NIK in beginsel mogelijk is. Er van uitgaand dat betrokkene zijn/haar grafrecht heeft betaald aan de Joodse Gemeente, wordt geen additioneel grafrecht gevraagd. Alle kosten, zoals transport, grafdelving en het voltrekken van de begrafenisplechtigheid, zijn echter wel voor de overledene/nabestaanden. Het NIK stelt bij de grafreservering het laten plaatsen van een matsewa als voorwaarde.

In augustus vond voor het eerst in mogelijk honderd jaar een begraving plaats in Den Ham (Overijssel). Met inachtneming van de bovengenoemde voorwaarden kon worden voldaan aan de wens om op deze NIK-begraafplaats te worden begraven.

PUBLICATIES

Choemasj

In 2016 kwam een opnieuw verbeterde herdruk van het Choemasj met de vertaling van I. Dasberg uit. De verbetering schuilt bij deze herdruk in de correctie van de plaatsen waar de stops zijn in het lajenen, zowel met als zonder inlassing van de Acharon. Deze correctie kon tot stand komen dankzij advisering van de zeer ervaren ba'al koré E.D.E. Bialoglowski te Amsterdam.

Sidoer Tefila

Ook opnieuw kwam een herdruk uit van de Sidoer Tefila Siach Jitschak – Aresjet Sefatajim. De belangstelling voor het Nederlandse gebedenboek is onverminderd en de herdruk is al weer bijna uitverkocht.

Intussen is in 2016 gewerkt aan de uitgave van een nieuwe Sidoer Tefila als opvolger van de Sidoer Tefila Siach Jitschak – Aresjet Sefatajim. Het gebedenboek wordt in eigen beheer ontwikkeld in verband met de relatie tussen het Hebreeuws en het Nederlands en de inpassing van de juiste instructies. In het eerste kwartaal van 2017 is een proefversie van de Sjacharit, Mincha en Arvit gebeden van door-de-week uitgezet onder dertig personen om te beoordelen.

Grondslag voor het nieuwe gebedenboek is de Zwitserse Schma Kolenu Sidoer waarvan het NIK de rechten heeft verworven. De daarin gehanteerde Noesach hatefila komt het meest met de Nederlandse overeen. De auteurs van de Zwitserse Sidoer hebben minutieus onderscheid gemaakt tussen de stille en de uitgesproken sjeva-klank en op alle plaatsen waar de kamats-klinker als een o in plaats van a wordt uitgesproken, met een vergrootte kamats aangegeven.

De Nederlandse vertaling van Dasberg is beoordeeld op leesbaarheid voor de hedendaagse gebruiker waarbij gerealiseerd moet worden dat de taal van het

gebed altijd een bepaalde verhevenheid kent die zich onderscheidt van gewone taal. Woorden als pensum en gramschap zijn vervangen door tegenwoordig gebruikelijker synoniemen.

Historisch

In 2016 verscheen [*De Rotterdammer Memorjzkor*](#), *volstrekt unieke sjoelliturgie aan de monden van de Maas*, een uitvoerig historisch artikel van NIK-secretaris Ruben Vis over de Memorjzkor (herinneringsgebed) voor Middeleeuwse rabbijnen en hun gemeenten die ten prooi waren gevallen aan de vervolgingen ten tijde van de Zwarte Dood-pestepidemie in Europa. Alleen in Rotterdam en hoogstwaarschijnlijk nergens anders ter wereld wordt dit herinneringsgebed gezegd. Het artikel is met noten gedocumenteerd.

Het is het derde artikel, in een drieluik over het Jizkor-zeggen in Rotterdam. In 2015 verscheen [*Memorlijst van Rotterdamse rabbijnen en opperrabbijnen, compleet of niet?*](#) In 2014 werd [*“Van hem weten we vrijwel niets”*](#), *de eerste Asjkenazische opperrabbijn van Londen wordt in Rotterdam herdacht* gepubliceerd. Alle drie de artikelen zijn geplaatst op NIK.nl

Religieus

Naast de regelmatige publicaties van rabbijn Evers schreef Ruben Vis in 2016 artikelen voor de feestdagen Pesach, Jom Kipoer, Soekot en Chanoeka:

- [De Seider Experience – alsof ik zelf uit Egypte ben getrokken](#)
- [De grootste gotspe van het Jaar](#)
- [Ons tijdelijke huis](#)
- [Chanoeka, cocooning rond de kaarsjes.](#)

NIK, *al meer dan 200 jaar,
mijn Jodendom.*